

Korte lesomschrijving

Deze les gaat over het canonvenster: **Grondwet**.

Titel Van grondwet naar democratie

Vak Mens en maatschappij, Kunst en cultuur, Nederlands

Venster De grondwet

Tijdvak 1800 - 1900 (tot heden)

Doelgroep onderbouw voortgezet onderwijs

Tijdsduur 60 minuten

Groeperingsvorm klassikaal, individueel en in groepjes

Lesdoelen

- De leerlingen leren over de geschiedenis en betekenis van de grondwet en het ontstaan van onze democratische samenleving.
- De leerlingen worden zich bewust van de manier waarop Nederland wordt bestuurd.
- De leerlingen leren over enkele grondrechten van Nederlandse burgers.

Benodigde voorkennis: Geen

Benodigdheden

- Internet
- Docentenhandleiding voortgezet onderwijs
- Vensterplaat Grondwet
- Werkblad voortgezet onderwijs
- Bijlage: Zoekplaat grondrechten

Beoordeling

- Bespreken werkblad

Lesactiviteiten

Introductie

Er zijn verschillende opties:

Optie 1:

Bespreek klassikaal de vensterplaat over de Grondwet. Laat de vensterplaat eerst zien zonder de i-tjes te openen. Laat eerst de leerlingen de vensterplaat aandachtig bekijken gedurende 1 à 2 minuten. Stel vervolgens de volgende vraag: Wat gebeurt hier? Geef enkele kinderen een beurt. Laat de leerlingen hun antwoord motiveren. Vraag na elke beurt: Wat kunnen we nog meer ontdekken?

Schrijf in steekwoorden op het bord wat de leerlingen zeggen over wat ze zien en denken. Als er geen nieuwe informatie uit de klas komt stopt u.

Let op: Alle bijdragen van de kinderen zijn waardevol!

Optie 2:

Instructie voor het gebruik van de vensterplaat:

De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over de tijd van de grondwet zelf te ontdekken en over te brengen. In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een i. Wanneer er op een i geklikt wordt, verschijnt er informatie over een bepaald onderwerp in relatie tot het canonvenster De Grondwet. De teksten kunt u achterin deze handleiding terugvinden.

Bekijk samen de aflevering van Klokhuis over de Grondwet: <https://www.entoen.nu/nl/grondwet> (14:31) Laat de leerlingen in steekwoorden (woordspin) opschrijven wat er in de aflevering wordt besproken. De aflevering gaat over De grondwet en waarom deze zo belangrijk is voor iedere burger in Nederland. Bekijk hierna klassikaal de vensterplaat. Bespreek de vensterplaat aan de hand van de steekwoorden die de leerlingen hebben opgeschreven tijdens het bekijken van de film.

Kern

Deel de werkbladen uit. Het werkblad bestaat uit 4 opdrachten, 1A, B, C en D, 2, 3 en 4.

Opdracht 1:

De vragen bij deze opdracht (onder verdeeld in meerdere vragen) kunnen de leerlingen beantwoorden met behulp van de vensterplaat of de aflevering van Klokhuis over de grondwet.

Opdracht 2:

Deze opdracht omvat 5 multiple-choice vragen over wat wel en niet mag in Nederland. De leerlingen lezen eerst de volgende introductietekst: Democratie is een Grieks woord. Demos betekent volk en kratie betekent regering. Democratie wil dus eigenlijk zeggen: het volk regeert. Dit doen we door te stemmen.

(vervolg op pagina 2)

vervolg lesomschrijving

(vervolg van pagina 1)

De gekozen partijen regeren voor ons en bedenken de regels. Regels die voor iedereen in Nederland gelden heten wetten. Regels die alleen in jouw woonplaats gelden heten verordeningen. De leerlingen bedenken of iets wel of niet mag. Bij het bespreken van de vragen kunnen de leerlingen hun antwoord motiveren

Opdracht 3:

Deze opdracht gaat over het aanpassen van de grondwet.

Opdracht 4:

De grondwet is de belangrijkste wet van Nederland. In de grondwet staan veel verschillende regels, maar ook rechten die burgers in Nederland hebben. Dat zijn grondrechten. In deze opdracht gaan de leerlingen in groepjes op zoek naar enkele grondrechten op een tekening (zie afbeelding hieronder). De tekening is als bijlage meegeleverd en te downloaden. Print voor ieder groepje een zoekplaat uit op A3 en laat hem ook zien op het digibord.

Afsluiting

Bespreek de antwoorden op het werkblad of bespreek alleen opdracht 4 aan de hand van de zoekplaat over grondrechten. Wat wisten ze al, waar verbazen ze zich over, herkennen ze nog meer grondrechten op de tekening?

Ga voor meer informatie naar <http://bit.ly/2KsGStZ>

Antwoorden werkblad

1A: De grondwet is de belangrijkste wet van een land. In de grondwet vind je de spelregels van een samenleving.

1B: Johan Rudolf Thorbecke was een politicus. Hij leidde in 1848 de commissie die de grondwet moet hervormen.

1C: Artikel 1 gaat over het gelijkheidsbeginsel: je mag niet discrimineren.

1D: De grondwet stamt uit 1848. Koning Willem II gaf de macht aan het volk, omdat hij liever koning bleef zonder echte macht, dan helemaal geen koning.

2: Kijk voor de vragen op het werkblad.

1. Dat mag (= wet)

Dit is landelijk bepaald in de Grondwet. Je hoeft niet vooraf toestemming te vragen als je iets zegt in de media.

2. Dat mag niet (= wet)

Volgens de wet mag je niemand tegen zijn of haar wil opsluiten, ook niet als die persoon heeft ingebroken in je huis.

3. Dat mag niet (= verordening)

Winkels mogen van 12.00 – 22.00 uur geopend zijn op tweede Paasdag, Hemelvaartsdag, tweede Pinksterdag en tweede Kerstdag (tenzij deze dag op een zondag valt). Dit staat in een verordening winkeltijden Bunschoten.

4. Dat mag (= wet)

Volgens de Grondwet heeft iedereen het recht om onderwijs te geven. Er wordt natuurlijk wel streng gecontroleerd of je alle regels wel nakomt.

5. Dat mag niet (= verordening)

Per lid mag je maximaal 1 eenvoudig kampeermiddel plaatsen. Dit kan een paraplu met flappen zijn of tentje van maximaal 3x3 meter in een neutrale groene, bruine of camouflage kleur.

3: De aanpassing betrof het (vrouwen-)kiesrecht.

4: Kijk op de A3 zoekplaat.

1. Artikel 1: Gelijkheidsbeginsel

Je mag niet discrimineren.

(Er staat een agent bij twee jongeren die met graffiti hebben gespoten op de muur. Ze zien er verschillend uit. Als ze hetzelfde gedaan hebben, dan hoort de agent ze op gelijke wijze te behandelen. (Dit artikel is vrij moeilijk te herkennen in de zoekplaat.))

(vervolg op pagina 3)

(vervolg van pagina 2)

2. Artikel 4: Kiesrecht

Iedere Nederlander vanaf 18 jaar mag stemmen..
(Voor het stemhokje staan drie heel verschillende mensen in de rij.)

3. Artikel 6: Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

Je mag zelf weten waarin je gelooft.
(Op de tekening zijn verschillende uiterlijke kenmerken van een geloofsovertuiging te zien: een non met kruisje, een man met keppeltje en een vrouw met hoofdoekje.)

4. Artikel 7: Vrijheid van meningsuiting, waaronder vrijheid van drukpers

Je mag je eigen mening hebben en de overheid controleert niet wat er in de krant geschreven wordt.
(Voor de muur met graffiti loopt een krantenbezorger.)

5. Artikel 23: Onderwijs, waaronder vrijheid van onderwijs

In Nederland heeft iedereen recht op onderwijs, er is zelfs leerplicht. Er mogen verschillende scholen opgericht worden. Zoals katholieke, protestantse of islamitische basisscholen.
(Rechts op de tekening is een school te zien met daarop de symbolen van twee geloofsovertuigingen.)

6. Artikel 42: Onschendbaarheid koning en ministeriële verantwoordelijkheid.

De koning heeft in Nederland geen macht. Hij zit wel in de regering, maar de ministers zijn verantwoordelijk en de Tweede Kamer bepaalt welke nieuwe wetten er komen.
(Vlak bij de fontein knipt 'de koningin' een lintje door, wat staat voor het feit dat de macht niet bij haar ligt, maar ze vooral een ceremoniële rol heeft.)

7. Artikel 114: De doodstraf kan niet worden opgelegd.

In Nederland is de doodstraf verboden.
(Linksboven is een galg te zien die buiten gebruik is.)

Soorten grondrechten: Er zijn twee soorten grondrechten. Klassieke grondrechten beschermen de burger tegen de staat, maar gelden ook voor burgers onderling. Deze grondrechten zijn bijvoorbeeld de vrijheid van meningsuiting, recht op privacy, recht op gelijke behandeling en kiesrecht. Een rechter kan over deze rechten uitspraak doen. Je kunt naar de rechtbank stappen als je bijvoorbeeld vindt dat iemand je discrimineert. Sociale grondrechten zijn er vooral voor de overheid: die moet goed voor haar burgers zorgen. Voorbeelden zijn het recht op een woning, onderwijs en gezondheidszorg.

2. Van onderdaan naar burger

- i-punt: Vak 2 - midden boven
- Informatie: Lange tijd is er helemaal geen grondwet. In de middeleeuwen is de koning de baas – zijn wil is wet. De mensen in het land zijn onderdanen die hem moeten gehoorzamen. Maar aan het eind van de 18de eeuw zijn mensen in heel Europa het beu. Ze eisen meer burgerrechten en vrijheden. In Frankrijk vindt een revolutie plaats: de koning wordt verdreven en het land wordt een republiek.
De Franse Revolutie en Europa: Vrijheid, gelijkheid en broederschap: dat willen de opstandelingen in Frankrijk aan het eind van de 18e eeuw. Al die hele eeuw lang zijn er mensen in Europa die protesteren tegen de oude manier van denken. Ze willen niet meer blind geloven wat de kerk of koning zegt. Ze willen hun gezond verstand gebruiken. Deze stroming noemen we de Verlichting. En uiteindelijk komen die ideeën van vrijheid en gelijkheid terecht in onze grondwet.

3. De eerste grondwet in Nederland

- i-punt: Vak 3 - rechtsboven
- Informatie: Eigenlijk is de eerste grondwet van Nederland de Staatsregeling voor het Bataafse volk van 1798. Alleen heet Nederland dan de Bataafse Republiek en hebben de Fransen er de macht. In de Staatsregeling gaat het voor het eerst over één staat, over rechten en plichten van burgers en over een gekozen volksvertegenwoordiging.
Een ondeelbaar land: Deze eerste grondwet in de Franse tijd is een breuk met de Republiek der Verenigde Nederlanden. Binnen de Republiek hadden de verschillende provincies veel macht. Maar nu is dat afgelopen.

(vervolg op pagina 4)

Teksten vensterplaat

Teksten vensterplaat De Grondwet

1. Wat is een grondwet?

- i-punt: Vak 1 - linksboven
- Informatie: De grondwet is de belangrijkste wet van een land. Er staat in beschreven wie de macht heeft en hoe die macht wordt uitgevoerd. Meestal staan in een grondwet ook grondrechten: belangrijke rechten en vrijheden van burgers. In de grondwet vind je de spelregels van een samenleving.

Teksten vensterplaat

(vervolg van pagina 3)

Nederland wordt een eenheidsstaat, met een nationale regering. De ideeën van de Franse revolutie krijgen ook voet aan de grond. Iedere burger is gelijk voor de wet en heeft vrijheid van meningsuiting, vergadering en drukpers. Maar ook vrijheid van godsdienst. Er komt een scheiding tussen kerk en staat: ze bemoeien zich niet meer met elkaar en regelen ieder hun eigen zaken.

4. Nederland een koninkrijk

- i-punt: Vak 4 - linksonder
- Informatie: In 1813 wordt Napoleon verslagen en trekken de Franse troepen zich terug. Nederland, dat een paar jaar een deel van Frankrijk was, wordt weer vrij. In 1815 wordt het Koninkrijk der Nederlanden uitgeroepen, met prins Willem Frederik van Oranje Nassau als eerste koning: Willem I. Er komt een nieuwe grondwet en die geeft vooral de vorst veel macht.

Vriendjespolitiek: De Staten-Generaal bestaan vanaf nu uit een Eerste en Tweede Kamer. De leden van de Eerste Kamer worden door Willem I gekozen – en die kiest natuurlijk voor zijn vrienden. Zo houdt hij de macht in handen. De Tweede Kamer mag wetsvoorstellen indienen, maar via de Eerste Kamer kan de koning die tegenhouden als ze hem niet bevallen. Maar wanneer zijn zoon Willem II hem in 1840 opvolgt, slaat in Europa opnieuw de vlam in de pan: burgers eisen hun rechten op.

5. Opstand in Europa!

- i-punt: Vak 5 - links-midden onder
- Informatie: In 1848 breken in heel Europa opstanden uit. De mensen zijn de macht van de koning zat. Ze willen een andere grondwet met meer vrijheid voor de burgers en minder macht voor de koning. In Nederland is dan Willem II aan de macht. Ook daar broeit het...

Protest in Den Haag: Als in Den Haag mensen met fakkels de straat op gaan naar het paleis, wordt Willem II zenuwachtig. Hij beseft dat hij veranderingen niet langer kan tegenhouden. Liever iets minder macht en op de troon blijven dan verstoten worden – zoals sommige andere vorsten in Europa. Hij besluit een commissie te benoemen die de grondwet moet aanpassen. Hoofd van die commissie is de politicus Thorbecke.

6. Thorbecke

- i-punt: Vak 6 - rechts - midden onder
- Informatie: De politicus Johan Rudolf Thorbecke leidt in 1848 de commissie die de grondwet moet hervormen. En hij durft! In zijn voorstel zijn de ministers verantwoordelijk voor hoe het land geleid wordt – niet langer de koning. Thorbecke weet Willem II te overtuigen: hij ondertekent de wet. Omdat burgers vanaf nu meer te zeggen hebben, is deze grondwet van 1848 de basis is van onze huidige democratie.

Addertje onder het gras: Hoewel... meer te zeggen? De volksvertegenwoordigers in de Tweede Kamer worden vanaf 1848 wel door burgers gekozen, maar het zijn alleen de rijke mannen die kiesrecht hebben. Pas in 1917, meer dan een halve eeuw later, mogen alle mannen stemmen. En twee jaar later, in 1919, krijgen ook vrouwen stemrecht. Tegenwoordig mag iedereen stemmen die de Nederlandse nationaliteit heeft en 18 is of ouder.

7. Discriminatie verboden

- i-punt: Vak 7 - rechtsonder
- Informatie: Omdat de grondwet de belangrijkste wet is, gaat veranderen niet zo makkelijk. De grote grondwetswijziging van 1983 nam meer dan 30 jaar in beslag! Hoofdstuk 1 van die vernieuwde grondwet beschrijft de grondrechten van de burgers. Het begint met Artikel 1: alle mensen in Nederland worden in dezelfde situatie gelijk behandeld. *Zijn en zeggen wat je wilt:* Discriminatie om godsdienst, levensovertuiging, politieke overtuiging, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is verboden. Je bent vrij om te geloven wat je wilt. Om lief te hebben wie je wilt. Om te denken wat je wilt. Voor de wet is iedereen gelijk. Je hebt ook het recht om iets te vragen aan de overheid, of een klacht in te dienen. Je mag een brief sturen aan de burgemeester, de Tweede Kamer of een minister. Je hebt recht op antwoord – maar alleen als je je brief ondertekent! Er zijn ook andere manieren om de regering te laten weten wat je vindt. Handtekeningen verzamelen (petitie) bijvoorbeeld, of een protestmars organiseren. Ook dat is een belangrijk grondrecht van Nederlandse burgers: het recht van meningsuiting.

Over PRODEMOS: Om jongeren te betrekken bij politiek en rechtsstaat heeft ProDemos een aantal activiteiten en producten ontwikkeld. Hiermee wordt aangesloten bij de onderwijsdoelstellingen van de vakken maatschappijleer en geschiedenis: <http://bit.ly/2zrOPuS>